

TELEGRAFUL ROMANU.

Nr. 99.

ANULU XXIII.

Sabiu 14/26 Decembre 1875.

Tel graful este de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Sabiu la expeditorul acestei, pe atura la s. r. poste cu bani ga'a prin scrisori francate, adresate către expeditor. Prețul prenumeratiunii pentru Sabiu este pe anu 7 fl. v. a. și pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

trn celelalte parti ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. i. a. pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru pricie, și țieri streine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se plătesc pentru întâia oră cu 7 cr. sirulu, pentru a două oră cu 5 1/2 cr. și pentru a treia repetiție cu 3 1/2 cr. v. a.

Serile de ierna.

în 6/18 Decembre 1875.

I. Domnule redactoru! Iern'a ni apucă destulu de tempuriu, și inca cu tot'a asprimea. — Omenii, cari în simplicitatea lor nu cunosc pretenșiuni mari, sunt avisati a se multumi, deca în aste tempuri grele mai au unde-si plecă capulu spre a se scuti contr'a gerului și a ventului rece, pre cându cei favoriti de sôrta imbuibati pâna la desmierdare se sbuciuma și sfarma intru facerea planurilor spre a-si realiză o multime de pretenșiuni vane, asiă numite „lipse parute.“ — Intr'aceea serile de ierna destulu de lungi și pentru unii și altii, cei dintâiu le petrecu cum a datu Ddieu cum potu, ceidin urma le petrecu dupa placu și voia; ear' eu spre a mai omori uritulu amu luat condeiulu în mana. Mi-amu propusu asta sêra a conversă cu d-ta, — a-ti scria. — Sciu ca nu vei pretinde dela mine că sa te surprindu cu nisce noutăți imbucurătorie, căci pentru noi românii noutățile imbucurătorie au devenitu astadi corbi albi. Vre-unu lucru de dă-i dômne, care sa ne fia surprinsu cu vre-o bucuria ôresi-care, mi-amu mai uitatu de cându n'amu mai cetitu prin diariile nôstre române. I'ti voi scria asiă dara, dupa cum voi ști, numai cătu i'ti spunu din capulu locului, ca sa nu-mi iai în nume de reu, deca în aceste dile de tentatiune voi fi silitu a imită și eu pre cei mult'i de ai nôstrii, si-ti voi incepe și eu cu lamentări, cu tânguri despre dile rele, despre biruri grele s. a.

Înainte de tôte amu sa-ti descoperu, ca amu cetitu cu atentiune anunierea ce ni-o faceti în diariulu d-vôstra nr. 85, prin carea ni aduceți la cunoscinta ca cu inceputulu anului viitoriu vomu mai primî lângă „Tel. rom.“ că adaosu inca și „Foisior'a Telegr. rom.“ pentru care se afla și angagiata poteriile necesari. Curagiulu barbatilor nostri resoluti pentru această întreprindere nobila, este cu atât'a mai demnu de lauda, cu câtu ei

pasiescu înainte togmai acum cându pre orizonulu natiunei nôstre se afla asediati nori grei, cându tanguirile mai multoru diuaristi de ai nôstri ni dau sa întielegemu, ca publiculu nostru nu desvôlta fatia cu publicitatea interesulu și activitatea ce s'aru pretinde dela densulu, în aceste dile intr'adeveru grele, — cari tenguri, ori-ce vomu dice, nu le potemu trece numai asiă usioru cu vederea, căci ele ni dau o dovêda despre decadint'a nôstra. Firesce ca nône ni place a ni ascunde nepasarea nôstra și aci sub felurite preteste. Unii atribue diuaristiceii nôstre erôrea ca se ocupa pré multu de o politica pre care poporulu nostru nu o pôte întielege, nu o pôte cuprinde. — Da, poporulu, firesce, pre câtu tempu elu va remanea poporu lipsitu de o cultura ôresi-care, nu va potea întielege, ori-cine sa-i scria, și ori-cum sa-i scria. Si acést'a se intempla nu numai la noi, se intempla și la alte popóre. Vorb'a este aci de publiculu cetitoriu, de carturarii nostri, de cari, haru domnului, fatia cu greutătile și impedecamintele ce ni se punu desvôltărei nôstre culturale, avemu totusi unu numeru frumusielu. — Acesti'a suntu chiamati nu numai a spriginî diuaristic'a, dar' a o si îndreptă în privint'a directiunei, deca directiunea luata de diuaristi nu li-aru venî la socotêla. Altii ierasi atribue defectulu diuaristiceii nôstre în ocuparea ei pré multu, cu certele personali, — și acést'a, nu o potemu negă. — Intr'aceea pre câtu tempu au descendatu diuaristic'a nôstra pre terenulu personalitatiloru, — ceea ce intr'adeveru este lucru neplacutu, — deca totusi colônele acelei'a n'a fostu închise spre justificarea celui atacatu, inca totu nu este unu pretestu fundatu si de ajunsu pentru disgustarea nôstra totala, spre a ni întôrce cu totul fati'a de către aceea. Dă, se încungiure diuarele nôstre certele personali, sa nu-si deschida colônele la atâtea polemii daunose, mai vertosu astadi, cându amenintati fiindu noi si chiaru esistint'a nôstra din tôte părțile, nu avemu a caută salvarea nôstra altu unde-va, decâtu

numai și numai în noi insine, în contielegerea nôstra în barbatia și activitatea nôstra cu poteri unite. — Cu tôte acestea sa nu uitâmu, ca pre câtu tempu a gresî și a pecatufi este lucru omenescu, vitiulu are a fi combatutu, fia pe cale privata, fia chiaru și prin publicitate, căci numai asiă ne potemu îndreptă, și acést'a nu va sa dica nici decum personalitate. — Acést'a se intempla la tôte natiunile culte. Au nu vedemu noi, cum în diu'a de astadi în tôte statele suntu tavaliti și trasi la respundere pentru faptele lor înainte publicitatiei chiaru ministri cei puternici prin tôte diuarele câte nu li stau în soldu, de-si acelor'a li-aru stă în putere de siguru a pune calusiu la multi diuaristi guralivi. — „Opresce diuaristic'a a nu combate vitiulu, și vei deschide calea la abusuri și faradelegi, vei face că reulu se esplodeze atunci, cându n'ai asteptatu, și acolo unde n'ai fi crediutu“ au dis'o acést'a unu mare barbatu de statu. Sa lucrâmu pe fatia în fric'a lui Ddieu, cu consciintia curata, și atunci nu multu ni pasa de gurile rele. —

Nu aci jace asiă dara dupa parerea mea — reulu, nu de aci provine regresulu nostru fatia cu diuaristic'a. Caus'a cea adeverata sa o spunemu pre fatia, este în racel'a nôstra, în indolint'a nôstra — către totu ce e romanescu. — Si deca cum-va nu vremu sa o aflâmu aci, — apoi sa o mai cautâmu în neintielegerile nôstre, — provenite Ddieu mai scie — din o invidia ôre-care, — despre care strainii dicu a fi nascuta romanului, sêu pôte din alte interese marsiave personali — particulari — ce convinu atâtu de bine intereselor straine. — Sa nu uitâmu lângă tôte acestea a mai marturisî inca și acelu adeveru, — ca adeca nône romaniloru ni cam place în câtu-va a fi si ce-va cam comodi. Ni place a cetî — dar nu ni place a scrie, — ni place a critică scrierile altor'a, fără că noi sa ni straduimu a produce ce-va mai bunu, — fără că sa punemu umerulu la munca. — Se pare ca principiulu de pasivitate atâtu de binevenitu pentru natur'a nôstra — amu inceputu de unu tempu

incôce alu aplică în tôte directiunile, și apoi firesce urmările inertiei nu potu fi altele, decâtu decadintia și regresu intru tôte. Dar se încetâmu cu diuaristic'a — căci acést'a nice la alte popóre mai avute — inca nu s'a desvôltatu deodata, ci numai treptatu, și uneori cu destule greutăți. — Se întrebâmu câte diuare avêu magiarii cu o aristocratie avuta, numai pe la inceputulu anului 1848, încâtu în proportiune cu starea lor materiala și cu inteligint'a lor, fatia cu starea nôstra cea apesata de astadi n'amu avê sa dicemu multe.

Mai multu ne pôte intristă starea cea scapatata a poporului nostru la carele pe di ce merge totu mai multu se pôte observă regresulu și decadint'a; pentruca fia ori-câtu de despretiuitu în dilele nôstre poporulu, atât'a inse sta, ca bas'a unei natiuni pre care acést'a si pôte formă viitorulu seu este „poporulu.“ — Decadint'a lui este decadint'a natiunei. Anii cei trecuti neroditori, birurile cele ne mai audite de grele, că care abiă credu ca voru mai fi fostu cându-va în patri'a nôstra, apoi neingrigirea nime-nui de progresulu poporului, l'au adusu astadi pre acést'a acolo, încâtu nu esagerediu cându dicu, ca sôrtea lui cea grea și starea lui cea scape-tata de adi, abiă diferedia de sôrtea și starea cea trista ce o avuse înainte de an. 1848. — Firesce eu întielegu aci mai vertosu pre poporulu nostru din comitate, carele diferéza forte multu de poporulu din asiă numitulu fundulu regiu. Da, elu diferéza nu numai în privint'a stărei sele materiale, difereza chiaru în moravurile sele, în chivernisirea casei sele, a lucrurilor sele și uneori chiaru și în datinele sele. Si acést'a diferentia este forte naturala, căci altele au fostu referintiele poporului nostru în comitate, și altele a celui din fundulu reg. Si cest'a si cel'a de-si ambi apesati au avutu alti vecini, au traitu între elemente cu totulu eterogene și de alta natura.

Si cum mai pôte bietulu nostru poporu a se aventă la o stare mai buna? Proprietarii magiari, cari primira sume colosale pentru rescumpe-

FGISIORA.

Bas'a geografica a istoriei romaniloru.

(Cursu de introducere în istoria romaniloru tîenutu la universitate de Iasi.)

(Fine)

Insemnatatea acestoru elemente geografice pentru istorie este de natura deosebita.

Muntii suntu acei ce forméza pre de o parte hotarele cele mai puternice de despartire între popóre ce aru locuî pre ambele lor laturi, pre câtu pre de alta parte muntii suntu locul de ocrotire și unu scutu naturalu pentru popórele ce locuiescu în ei. Din contra riurile au o însemnatate contrara muntiloru; ele léga popórele despartite prin muntii, prin cursulu apei lor, de alta parte nu suntu o stavila și o margine seriôsa pentru popórele ce locuiescu pre marginile lor. Pre cându muntii represinta deci elementulu ce izoléza și pastréza individualitatea unu poporu, riurile din contra represinta pre acel'a ce înlesnesce unirea și contopirea lor.

Teritoriulu pre care se petrece istori'a romaniloru cuprinde la nordulu Dunarei partea de locu închisa între acést'a, Tis'a și Nistru, la sudulu Dunarei penins'la Balcanului în mai tóta întinderea ei, si anume spre apusu pâna pre lângă Veneti'a, ier spre sudu pâna în Elad'a. Acést'a determinare cu totul generala, sa neserveasca numai spre a arêta asup'ră cãrei părți din pamentulu Europei avemu de îndreptatu cercetările nôstre geografice.

Luându acést'a întindere de pamentu că o unitate, o vedemu petrecuta de două sisteme mari de muntii: Carpatii în partea dela nordulu Dunarei; Hemulu sêu Balcanulu în partea dela sudu.

Observandu acum partea dela nordulu Dunarei cuprinsa între Tis'a, Nistru și cursulu inferioru alu Dunarei cu o mica deschidere pe Marea Négra, vedemu ca în centrulu ei se întinde unu triunghi de muntii, a căroru laturi mergu paralelu cu cele trei riuri marginasie, lasandu între ele si riurile respective podisiuri și siesuri întinse. Daci'a ne presinta deci aspectulu urmatoriu: unu triunghi

mai mare formatu de cele trei riuri marginasie; în launtrulu acestui'a unu triunghi mai micu formatu de muntii Carpati; între aceste două triunghiuri o dunga de locu mai siesu petrecutu de riuri si dealuri si vâi pornite din triunghiulu carpatinu.

Coltiulu nordicu alu triunghiului carpatinu se prelungesce în trupulu celu mare alu Carpatiloru ce se îndoaie preste Ungari'a în directiune apuséna. Din prelungirea acést'a a coltiului nordicu isvovresce spre resaritu Nistrulu, spre apusu Tis'a care se varsa în Dunarea, determinandu estremele margini a tieriloru locuite de români.

Cele mai multe riuri ce uda teritoriulu Daciei vechi isvovrescu din laturile esteriore ale triunghiului carpatinu: astfelu Prutulu, Siretiulu cu afluentele sele, Ialomiti'a, Argesiulu, Jiulu, Temisiulu, Crisiulu. Trei numai isvovrescu din launtrulu triunghiului anume Oltulu, Muresiulu și Somesiulu care taie muntii și strabatu celu dintâiu prin laturea sudica, cele-lalte prin laturea apuséna, în câmpiele ce-lu încungiura și mergu de se varsa în Dunarea și Tis'a. Laturea triunghiului despre resaritu, Carpatii moldove-

nesci este cea mai compacta, nefindu intreruptu sirulu de muntii de nici unu riu mai însemnatu. Laturea sudica, Carpatii Munteni urméza acelei'a, strabatuta fiindu prin valea Oltului. Laturea apuséna este cea mai slaba, atâtu prin înaltimea muntiloru, câtu și prin întretaiera lor de mai multe vâi între care ale riuriloru Muresiulu și Somesiulu.

Coltiulu sudu-vesticu alu triunghiului, unde se unescu Carpatii Munteni cu cei apuseni se întinde în unu trup compactu și neintreruptu în spre Dunare, pâna la malurile acestei'a, unde legatur'a sea de ramificările sistemului de muntii sudu-Danubianu este intrerupta prin cursulu acestui fluvii ce si-a spartu în tempuri antehistorice drumulu prin paretele de muntii în locul cunoscutu astadi sub numele de Portile de fieru.

Dela laturea resaritena a triunghiului carpatinu se întind o regiune siesă spre resaritul Europei, udată de multe și însemnate riuri, Siretiulu, Prutulu, Nistrulu, Bugulu, Niprulu și altele, cu muntii mici care mai multu însemna decâtu despartu basenurile lor. Acestu siesu comunica prin re-

rarea fostiloru loru iobagi, in unele locuri sume mai mari decâtu ce valoră mosiile întregi rămase în mână fostiloru iobagi, începuse mai târziu a intentă o multime de procese asiă numite urbariali, facendu din colonisti curialisti, cari între cercustări atātu de favorabili pentru proprietari, se decisera cu putiena esceptiune mai tôte în detrimentulu betiloru nostri ómeni. Totu asiă se întemplă cu padurile, cu locurile de pasunaritu, cu arendile s. a. prin cari apoi se smulse o multime de proprietăți, o avere însemnata dela poporulu nostru. Despre tôte acestea voru sci enará fôrte multe advocatii nostri. Sa mai considerămu aci apoi birurile si greutățile, de cari amintisemu mai susu, si în fine se mai luăm în consideratiune ca poporulu aflându-se înca pâna astadi în noianulu ignorantiei, este lipsitu de ori-ce subventiune și mijlôce de a se puté cultivá, pre cându fâra de cultura înca nici unu poporu din lume nu s'a potutu radicá la o stare mai buna.

Lânga tôte aceste, înca unu pericolu pentru poporulu nostru, unu reu, mai reu de câtu tôte relele, pre care nu trebuie, nu-lu putem ascunde, si acest'a este dedarea poporului nostru la beutur'a cea otravítóre a vinarsului. Unu reu acest'a de spariatu, carele ni degeneredia si demoralisêza poporulu ved'endu cu ochii: unu reu, pre carele numai este nimenea în stare a-lu curá numai asiă usioru cu un'a cu dóue. — În dile de dumineci si serbatori, ba si în dile de lucru gemu birturile cele puturôse jidovesci de multimea ómeniloru nostri, cari, déca cumv'a nu se cërta între sine, — apoi cânta si mi-ti horescu la cele dragi de doine românesci cá în dilele cele bune. Aci 'mi aducu aminte de procederea cunoscuta a unui domnitoriu carele din anu în anu urcându biruri si greutăți, trimise prin tîera pre ómenii sei incrediuti, cá sa afle: ce spiritu domnesce în poporu? Pre câtu tempu increditiuti domnitoriului i spunéu ca poporulu se tânguie, se vaita, se plânge, regintele totu mai multu urcá birulu, iéra cându în fine i s'a referatu, ca poporulu acum în locu de a se mai tânguá de seracie de poveri

giunile plane dela nordulu Carpatiloru cu pârtile centrale si apusene ale Europei. Dela laturea sudica a triunghiului se întinde de asemenea unu siesu largu, acelu alu Dunarei care se închide însa în spre apusu prin arcurile de munti ce se încheia la Portile de feru. Acestu siesu alu Dunarei de josu se întinde si de-a drépt'a ei, pâna la muntele Hemus care încependu dela Portile de feru prin un'a din ramificările sele alérge paralelu cu cursulu Dunarei pâna în Marea-Négra.

Siesulu acest'a alu Dunarei este unitu cu siesulu celu mare dela resaritulu triunghiului carpatinu prin partea plana de pamentu din coltiulu sudu-osticu alu triunghiului si Marea-Négra, pe unde se întindu gurele Dunarei.

Despre apusulu triunghiului se afla siesulu Tisei care este un'a cu acelu alu Dunarei mijlocie. Întré acestu siesu si acelu alu Dunarei de josu nu esista o legatura, fiindu despartite ambele pârti, prin arculu de munti ce stringu patulu Dunarei la Portile de feru.

Trecendu acum în sudulu Dunarei gasimu mai întâiu pre muntele Hemus care încheia prin sudu siesulu Dunarei de josu. Acestu munte desparte Moesia de Tracia în partea lui mai orientala.¹⁾ În partea lui apuséna²⁾ un se ramifica în mai multe lantieri din care unulu se îndoaie spre Nordu³⁾, tîndu a se uní cu ramu-

si de biruri grele, elu este veselu bea si cânta acela deodata striga consiliariloru sei: „Slabiti cu birurile si greutățile, acum e semnu reu, poporulu a ajunsu la abisulu desperatiunei, elu începe a nu se mai tenguá, cáci l'a coplesitu l'a ghirbovitu greutatea“, în togmai pre cum nu se mai tânguie si numai simte durerile bolnavulu ajunsu în agoni'a mortiei. — Sa ne ferésca dumnediéu, dara eu tare me temu, ca poporulu nostru, înca nu mai sta adi departe de abisulu desperatiunei. Arende de carcimaritu, cari aducu proprietariloru mari folóse, s'au urcatu astadi la sume de spariatu. În mai multe comune serace cá vai de ele, unde cu câti-va ani mai înainte se platea arend'a pentru câte o cârcima 20—25 fl. astadi se esarendéza cu câte 4—500 fl. — Totu semne triste despre seraci'a si decadinti'a poporului. Unu regimu carele s'aru interesá de sôrtea poporului, i-aru stá firesce si mijlôcele la mâna a îndreptá acestu reu. Dara de unde se poti asteptá astadi acest'a la noi, unde se pare ca statulu nostru are mai mare lipsa de bani de darea de consumu de câtu de poporu, si unde puternicii dilei si-au uitatu de multu de acelu adevéru matematicu, ca sôrtea unui statu, buna séu rea, este strânsu conditionata de sôrtea popóreloru sele. — Esemplele din trecut si presentu ne stau înaintea ochiloru, dara la noi cine sa se mai cugete si la esemple? În vremi de pace domni benchetuiescu pre cont'a poporului, care tace si platesce; si apoi în tempuri grele de resbelu, iérasu totu numai poporulu, bietulu de elu, trage în necasu. Seracu poporu!

Incheiu pentru asta séra domnule red. temându-me ca cele ce asiu mai avé aci ati scrie nu li-aru poté purtá fôia domniei tale.

Voiu mai revení câtu de curendu Salutare! — u.

Revista politica

Protestulu sasiloru din siedinti'a Universitatéi dela 15 Decembre a. c. în caus'a arondării teritoriale séu mai bine disu a sustienerei fundului r. în starea sea privilegiata de pâna acum,

r'a carpatina, unu altulu se întinde pre lânga Marea-Adriatica¹⁾ de se unesce cu sistemulu Alpiloru, unu alu treilea inse se cobóra în josu²⁾ în spre Greci'a separandu Macedoni'a si Tesali'a de Albani'a si Epiru. Acest'a este muntele numitu în vechime Pindulu.

La resaritu dela gurele Nistrului si pâna la strimtóra Dardanelorlu, (Bosforulu tracicu), aceste tieri suntu udate de apele Marei-Negre; dara partea de coasta dela Nordulu Dunarei este multu mai mica si neînsemnata decâtu partea ce se întinde dela sudulu gureloru acelu fluviu.

Siesulu celu mai orientalu, care prin fundulu seu comunica cu Asi'a si este calea cea mare prin care popórele arice au venitu în tempurile stravechi de au ocupatu Europ'a, se opresce deci în laturea resariténa a triunghiului carpatinu. Elu are inse dóue deschideri, un'a pe la nordulu Carpatiloru prin care se unesce cu Europ'a centrala, alt'a pre la sudu prin care se unesce cu siesulu Dunarei de josu.

Moldov'a în vechi'a ei întindere dintre Nistru si Carpati apartiene marelui siesu orientalu, formându partea lui estrema ce se mântuie în Carpati. Prin nordulu ei comunica siesulu orientalu cu centrulu Europei si prin sudulu ei siesulu Dunarei de josu.

Acestu siesu alu Dunarei de josu ce nu este decâtu o prelungire a sie-

nu putea sa nu-si afle apretierea sea meritória în publicistic'a magiara. „Pesti Napló“ e, carele în numerulu seu dela 29 Dec. se ocupa în modu obiectivu de susu amintitulu protestu, care nu pretinde nici mai multu nici mai putienu decâtu sustienerea unei institutiuni feudale învechite, prin care majoritatea acestui teritoriu, botezatu Sachsenland, sufere dela o minoritate înesorabila si îngamfata cele mai mari vatamări în respectulu drepturiloru sele ce-i competu. Propunerea facuta de deputatii romani în sesiunea anului c. cu privire la dotatiunea scolara nu numai ca nu s'a luat în consideratiune, ci ea erá sa aduca pre legislatórii sasesci ai fundului r. afara din fire, déca acesti'a nu se moderau, dupa cum ne spunea organulu ultraradicalu alu sasiloru de aici. Acest'a e o nóua dovéda, unu nou comentariu la asertiunea nóstra, ca între romani si sasi nu se póte realisá o împreunare solida pre basea intereselor concrete. Esclusivismulu si egoismulu sasescu n'are margini.

Sa vedemu acum cu ce argumente plausibile intempina „P. N.“ protestulu datu de sasi în siedinti'a din 15 Decemb. n. a. c. si cum combate elu acestu pasiu îndrasnetiu alu domniloru din Sachsenland.

On revient toujours à son premier amour — astfelu începe citatulu organu aprecierea susu disului protestu. Sasi nu potu trái fâra protestare, acest'a e pânea de tôte dilele a vietiei loru politice. Déca cine-va s'aru pune sa socotésca, câte voturi separate, proteste si protestatiuni au scrisu si au substernutu ei dela 1790 la dietele transilvane de óre cându, la guvernele cele reg. si de curendu la celu ungurescu, fâra indoiala ca aru gasi-o gramada mare. Aru fi într'adeveru interesantu a constatá acest'a din protocoalele dietelor si ale guverneloru.

Celu mai nou protestu e datatu Sibiiu din siedinti'a Universitatéi tîenuta la 15 Decembre — subscrisu de 35 deputati — celu din anulu trecut erá subscrisu de 34, prin urmare numerulu incarnatiloru a crescutu, dara obiectulu, scopulu si motivele protestului suntu totu cele din anulu trecut (die alten Schmerzen), numai în mo-

sului orientalu cuprinde în partea din stâng'a Dunarei Munteni'a séu Valachi'a, iéra din drépt'a ei Bulgari'a si Dobrogi'a.

Centrulu muntosu a partiei nordu-danubiene a tieriloru locuite de români fôrmediá Transilvani'a, iéra pre cóstele laturei apusene a triunghiului în basenulu Temesului se întinde Temisiani'a, în alu Crisiului Crisiani'a, despartite ambele prin riulu Muresului. Iéra la nordu Marmuresiulu séu Marmurosulu se întinde în verfulu triunghiului, pre unde Tis'a isvoresce din prelungirea coltiului triunghiului mergendu spre nordu-vest pentru a se încovai apoi spre sudu si a cadé în Dunarea cu care curge o lunga bucata cu totulu paralelu.

În centru Transilvani'a*) cuprinsa din tôte laturile cu munti, complexu închisa despre nordu si resaritu, putienu deschisa despre sudu, mai multu despre apusu. La resaritulu si sudulu ei Moldov'a si Munteni'a ce facu parte din siesulu orientalu; la apusu Temisiani'a si Crisiani'a ce se deschidu pre siesulu apusanu alu Tisei — iéra între aceste dóue siesuri comunicati'a închisa prin muntii portiloru de feru si pericolosulu cursu alu Dunarei în acele locuri — eata configuratiunea generala a tieriloru dela nordulu Dunarei în care s'a desvoltatu istori'a româniloru.

De aici urméza ca Moldov'a si Valachi'a voru fi tierile cele mai puternicu supuse tuturor inriuriloru venite din fundulu siesului orientalu.

*) Cu Marmurosulu pre crestetulu ei.

dalitate se vede putiena resanare (resanatio). Suntemu curiosi pre votulu separatu alu româniloru si unguiloru, cáci presupunemu ca au facutu, dara pre acest'a nu se obicinúesce a-lu numí organulu directivu alu sasiloru din Sibiiu.

Se spunemu cu putiene cuvinte ce cuprinde acelu scriptu. Protestatori se provóca la respunsulu ministrului presied. cátra deputatiunea din Sibiiu, si la enunciatíunea lui „Ellenör“, din care deduca ei ca Sachsenlandulu e amerintiatu de unu pericolu seriosu prin arondarea teritoriale planuita, densii cá universitate si cá uniculu organu, chiamatu a esprime vointi'a tuturor sasiloru (den Gesamtwillen) trebuie sa se cugete la evitarea acestui pericolu, au voitu sa esmita o comisiune de 7, dara presidiulu — nu mai multu comitele, acest'a espressioni au sters'o sasi din lexicóne cu privire la (comesulu actualu, pre care nu-lu potu suferí) Mauritiu Conrad — n'a permis acest'a din motivulu, ca guvernulu ocupa totu punctulu de vedere din anulu trecut.

Afara de acest'a o tíera nu póte avé dóue diete si celoru 14.850.000 cetatieni unguresci nu le place sa le poruncésca cei 150.000 sasi. Acest'a o considera Universitatea f. r. de o violare a dreptului fundamentalu (Grundrecht), cea ce contradice cu articulu XIII din 1791, care nu dice nice unu cuvintu despre aceste, se impotrivesce cu § 10 si 11 art. de lege 43: 1868, cari dispunu, ca sasi trebuie sa fia ascultati în cestiunea organizárei; de aceea au si chiamatu guvernulu si presidiulu dietei pre cele 11 jurisdictiuni la dieta, deputatii loru suntu acolea, scotu cu serguintia diurne si continua cu opozitiunea — afara de bravulu Wächter si Fabritius — la denegarea bugetului si a ajutoriului pentru honvedi, unde se compromitu pre sine pre câtu se póte de reu; -- se provóca la usulu vechiu, care n'a esistatu în forma de lege, se provóca la tractate, pre cari nime nu le a vedíutu, pentru ca ce a fostu, diplom'a leopardina, ace'a si-a smuls'o de sub picióre la 1863 pentru unitatea imperiului.

Acestu proiectu are si unu argu-

Tôte schimbările si fragmentările din acelu siesu întinsu ce au fostu în tempu de atâtea secole vecinicu cutrieratu de unu cursu neîntreruptu de némuri deosebite voru fi simtite si aici; tôte popórele ce voru vení din aceste pârti, taíete de coltiulu triunghiului carpatinu se voru îndreptá séu spre nordu pentru a merge în centrulu Europei, séu spre sudu pentru a trece în peninsula Balcanului.

Din contra Transilvani'a, Marmuresiulu, Temisiani'a si Crisiani'a voru fi mai putienu atinse de evenimentele si miscările întemplate în siesulu orientalu. Siesulu Tisei si prin elu apusulu cu popórele, mai apoi cu ideile si formele sele politice voru inriurá asupra-le.

Acésta îndreptare a Moldovei si Valachiei spre rasaritu, iér a Transilvaniei, si tierisióreloru adjacente spre apusu este de o mare însemnata istorica. Multe si mari evenimente politice si sociale remanu neintielese fâra acésta privire geografica, singur'a care a determinatu istori'a în acésta privire.

Desbinarea politica a româniloru si are originea primitiva în asiedierea Carpatiloru, dar totu acestoru munti datorescu români conservarea esistintiei loru, cáci dupa cum vomu vedé muntii au fostu si aici cá si ori unde ocrotitorii naturali ai popóreloru ce locuescu în ei.

Astfelu, sorginte de bine si de reu, în ori ce casu cu o influinta constanta, muntii Carpati au presidatu la desfasiurarea istoriei nóstre. Unu studiu alu ei ce nu porneste dela acesti munti nu are chei'a prin care se des-

1) Numitu astadi Balcanu.

2) Id. Egrison Dagh.

3) Muntii Serbiei.

1) Alpele dinarice.

2) Tahar-Dagh, Muntii Gramos, Messovo, etc.

mentu classicu, dice adeca, ca § 7 din regulamentulu afaceriloru Univ. le asigura desbaterea propunerii de a esmite comisiuni si darea opiniunii in asemenea obiecte. Noi tieniem membrii Universitatii de o adunare de barbati forte prudenti — de-si rei politici — dara i rogamu sa ne arete vre-o ordinatiune dela fostele guverne trone r. seu dela ministeriulu unghurescu, prin care s'aru aprobá acelu regulamentu, ii rogamu sa ni-o arete.

Pre unu temeiu atatu de siovaitoriu 'si punu protestatorii cele doue rogari ale loru ce urmésa: 1, cá dreptulu municipalu sasescu si Universitatea sa nu se restringa pre calea guvernului; 2, cá fundulu reg. sa nu se reguleze fara interventiunea Universitatii. Ba se mai afla in motivare si aceea, cá diet'a si guvernulu sa nu vateme integritatea teritoriale a fund. reg. si sa se sustiena natiunea sasésca — sustinerea ei e unu dreptu fundamentalu — Grundrecht —; in celelalte, dice pct. 3 — Universitatea din intentiune buna e gat'a a face concessiuni. Ungarie! primesce cu multiamita generositatea filoru tei sasi!

Concetatiunii nostri sasi, asiá se vede, au inca o idea fixa din 1849, cându Ungari'a a jacutu la piciorle lui Paskievits pâna la 1867 totu pentru unitatea monarchiei, dara de atunci încóce s'au desamagitu putienu de acea idea fixa. Ide'a loru fixa de acum e, ca densii potu sa tiena fundulu reg. cá unu statu in statu cá unu municipiu intregu alu tuturor municipiiloru sasesci, intr'ensulu Universitatea cá guberniu sasescu si natiunea sasésca cá domni pamenteni ai romaniloru si unghuriloru, cá o a dóu'a Croatia privilegiata. Ii rogamu sa scóta din capu acésta fixitate politica. Acést'a aru fi o rusine si o dejosire de sine a Ungariei. Sa se desstepte, sa nu se inieie pre sine prin imagini de amagire desiarta. Ungari'a vrea sa remana unghuresca si dómna intre barierele sele prin constitutiune si guvern, progresandu in agricultura ratiunale, industrie si comerci, dupa esemplulu tuturoru popóreloru.

Primesce Franci'a ori Germani'a institutiunile nóstre interne de stat? Nu! si de aceea calatorulu ce calca pre pamentulu nostru face bine, déca

léga incurcatele evenimente ale istoriei acestoru tieri.

Amu aretatu mai susu ca fluviile si riurile suntu cáile de unire intre tieri si popóre, pre cându muntii suntu stavile de despartire: acést'a atatu prin faptululu ca riurile curgu in vái si siesuri, cátu si prin mijlocirea cursulu apei loru, ce póte deveni mijlocu de comunicatie, indata ce omulu invétia a pluti pre ea.

S'aru paré dupa aceste, ca cursulu Dunarei ce vine din pártile apusene si centrale ale Europei, aru fi o vina ce aru trebui se unésca siesulu resarítenu alu Europei cu acelu apusénu si pre la sudulu Carpatiloru precum se unesce pre la nordu prin regiunile plane si mlastinóse ale Niemenului Vistulei si Oderului.

Nu este inse astfelu. Tocmai Dunarea forméza in cursulu ei o esceptie dela regul'a generala. In locu cá sa fia curgerea ei prin o vale séu siesu ce sa se intinda dela isvoru si pâna la gura, vedemu din contra ca ea trece de a curmedisiulu taindu mai multe siruri de munti, astfelu ca basenulu Dunarei este despartitu in mai multe párti mai cu totul separate unele de altele. Celu mai mare sistemu de munti ce-lu taie Dunarea este acelu alu Carpati-Balcaniloru. Strimtórea acést'a a Dunarei e cea mai insemnata din tóta Europ'a. Dela Basiasch pâna la Sibb pre o lungime de 16 mile germane cursulu Dunarei este restrinsu intre muntii Banatului de o parte si a Serbiei de alta parte. Latimea fluviului se restringe uneori pâna la 426 p-

imbraca vestmentulu si datinele nóstre si se acomódeza nóue.

Aru fi bine déca protestatorii si aru veni in chiaru in respectulu acést'a.

„Mag. Polg.“ amintindu de generós'a concessiune a sasiloru din sesiunea Unvers. de a se referá si romanese, dice ca sasii se lauda preste mesura cu acésta fapta din care românii n'au nice unu folosu, dara fratietatea si egalitatea s'aru realisé atunci, cându sasii aru dice: „Romaniloru! vedeti aici o avere comuna considerabila, la care si voi aveti atáta dreptu cátu si noi, luati jumetate din ea si o folositi spre scopurile educatiunii publice.“

Dotatiunea scolara e unu viu testimoniu despre acea, cátu de departe suntemu inca de o asemenea fratietate si egalitate.

Cas'a magnatiloru.

Budapest'a 23 Dec. n. 1875.

Cas'a magnatiloru a Ungariei a acceptatu in siedinti'a sea dela 21 Decembre n. bugetulu de basa la desbaterea speciale. Insemnatarea obiectului s'a veditu forte chiaru si din fisionomi'a cea seriós'a si extraordinaria a casei magnatiloru. Legistorii nascuti se infatisiara la siedintiele bugetarie in numeru neindatinatu, unu publicu numerosu se indésa in sala spre a ascultá discursurile oratoriloru din ambele tabere parlamentare. Acestu interesu viu care se poté ceti pre fati'a fia-cáru se marise inca si prin impregiurarea, ca opozitiunea dreptei, care are radechinele esistintiei sale mai multu in cas'a de susu, avea sa dea peptu cu unu contrariu, care in camer'a de josu se bucura de o majoritate imposanta. Lupt'a s'a terminatu in favorulu guvernului, dara victori'a lui nu a fostu chiaru asiá stralucita, precum ni asigura oficiosii, pentruca abstragendu dela cei 36 comiti supremi si 16 episcopi si prelati, cari din necesitatea momentului au votatu cu guvernulu, cei mai cu influentia magnati nu au simpatii cu guvernulu actualu refusandu-i acestui'a in modu categoricu votarea bugetului.

Contrastele intre cele doue partide parlamentarie din cas'a magna-

cióre cându cea obicinuita este dela 2—3000. Adancimea ajunge pâna la 154 piciorle, iéra rapejunea cresce (la Pórt'a de feru) pâna la 10—15 piciorle pre secunda. Prin acésta impregiurare anormala in cursulu Dunarei, acestu riu perde cu totululu caracterulu unei arterii de comunicatie care léga apusulu cu resarítulu Europei; cáci malurile lui suntu munti si stánci ripóse, apele lui unu virteju ce presinta numai pericule, iéra nu inlesnire navigatorului.

De acea siesulu Tisei remane despartitu de acelu alu Dunarei de josu atáta naturalu cátu si in privirea istorica.

Dunarea nu a fostu pentru tierile nóstre o arterie de comunicatie cu apusulu Europei. Din contra ea a fostu o cale mai multu prin care a petrunsu la noi inriurirea popóreloru orientale. Dunarea se varsa in Marea-Négra si este unu fluviu mare si navigabilu cu lesniciune pâna la Portile de feru. Tiermurile Márei-Negre au fostu in diverse tempuri teatrulu unoru evenimente importante, precum colonisári grece, apoi acele italiene, in sfersitu luptele pentru suprematie asupra-le. Prin arteri'a Dunarei tóte aceste s'au resimtitu in interiorulu tieriloru udate de apele ei.

Ambele aceste doue mari siesuri dela Nordulu Dunarei, celu resarítenu si celu apusénu, suntu in legatura cu regiunile cuprinse in peninsul'a Balcanului.

Siesulu apusénu alu Tisei se léga cu siesulu riului Sav'a ce se vérsa in Dunare ce-va mai josu de gur'a Tisei,

tiloru se vedu si in publicistica. Foile guvernamentali navalescu asupr'a partidei conservative cu furia, i disputa ori-ce dreptu de esistintia politica, ba „Pesti Napló“ dice, ca partid'a conservativa n'are nice o radecina in poporu, care e in tóta finti'a sea liberalu. O era conservativa sub actualii reprezentanti ai ideei conservative e pentru acestu diurnalu o imposibilitate, conservativitatea e identica cu reactiunea.

„Pest. Ll.“ criticandu atitudinea magnatiloru opozitionali in decursulu desbaterei bugetarie constata, ca opozitiunea conservativa a suferitu nu numai o calamitate materiale, ci si morale.

Reproducemu in genere unele momente mai interesante din cele doue siedintie, de Luni si de Marti, in cari s'a desbatutu bugetulu.

In siedinti'a de Luni comisiunea de 3 si-a cetitu raportulu prin care recomanda bugetulu. Dintre opozitionali au vorbitu contr'a bugetului cu deosebire contele Waldstein, care a dechiaratu economi'a ministeriiloru de pâna acum penibila, reflectandu inse bar. Wenkheim la acésta apostrofare evidenta Waldstein a coresu asertiunea sea intr'acolo, ca acestu terminu e esprimat in foculu discussiunii si densulu a voitu sa dica numai, economia neprecugetata.

Contele Apponyi supune bugetulu la critica din doue puncte de vedere: Este elu icóna corespundiatória stárei nóstre financiale si este acést'a icóna ce ni-o presenta, linistitória? Oratorulu afla, ca bugetulu e esageratu, nu corespunde realitátei si dovedesce acésta tesa cu cifre din bugetu. Ce privesce venitele preliminate, aceste suntu imaginare. Déca guvernulu va realisé acestu preliminaru prin o incassare sfortiata a contributiuniloru urcate rezultatulu tristu va fi acéla, ca se va atacá puterea de contributiune a poporului, se va ucide cloc'a cu óuele de auru si atunci nu vomu mai poté contá nice pre dáriile de pâna acum, dara oratorulu se teme si de eventualitatea, ca venitele preliminate nu voru incurge cu tóte sfortiarile guvernului, si nu póte acceptá de locu politic'a financiale a guvernului.

Incátu e pentru suspitiunarele ce se facu partidei opozitionali, ora-

curgendu din partea drépta a Dunarei: si prin acestu siesu se patrunde in lantrulu peninsulei Balcanului. Calea naturala de trecere din acésta peninsula in apusulu Europei este prin siesulu Tisei: de aici vomu vedé vecinicu luptele imperatiloru bizantini; pre aici voru petrunde musulmanii spre centrulu Europei. Valea riului Margus (Morav'a de astadi) este calea naturala din peninsul'a Balcanului spre apusulu Europei.

Siesulu resarítenu alu Dunarei de josu, comunica prin váile mai multoru riuri mici, dara mai alesu prin stirbatur'a muntelui Hemus dela cóstele Marni-Negre, cu regiunile din sudulu Hemului, Traci'a, Macédoni'a si celelalte.

Partea orientala a peninsulei Balcanului este deci in o mai strinsa legatura cu siesulu Dunarei de josu, si in genere cu tierile locuite de románi de a drépt'a fluviului.

Mai insemnata decâtu aceste legaturi a peninsulei Balcanului cu ambele siesuri mari europene suntu sirurile de munti de care este percursu. Muntele Hemus si muntele Pindulu jóca in istori'a romaniloru din drépt'a Dunarei acela'si rolu pre care Carpatii 'lu jóca la nordulu acélui fluviu.

Pre crestetulu si pre pólele muntiloru acestora ei vomu vedé traindu; in jurulu loru vomu vedé desfasurându-se evenimentele istoriei loru.

Carpatii, Hemulu, Pindulu: eata centrele geografice ale istoriei poporului románu. Respândirea loru in tóte celelalte parti pre unde-i întâl-nimu apoi, au pornitu din aceste punc-

torulu dechiaru, ca elu si colegii sei de principiu nu suntu din principiu intre tóte impregiurările inamicii urcárei contributiuniloru, ba densulu e chiaru convinsu, ca ori-ce operatiune mare a reformei financiale cere urcarea in óre care stadiu, dara acum dupa ani de recólte rele nu e corespundietória o incordare a puteriloru, ci e de lipsa recrearea, deci pre anulu 1876 nu corespunde de locu urcarea proiectata.

A dóu'a conditiune, cu care s'aru invói oratorulu la o urcare a contributiuniloru e, ca acést'a sa nu fia unilateralu ci un'a din sirulu aceloru mesuri, cari suntu de lipsa, déca vomu sa scapâma din situatiunea cea critica. Oratorulu cere o reforma radicala a sistemului, prin urmare o asemenea reductiune in tóte ramurile vietiei de stat, mai întâiu la parlamentu, dupa aceea la ministerie, alu cároru numeru aru trebui redus. De o reforma financiale radicala nu póte fi vorba inainte de o prealabila reforma radicala a armatei. Doue armate suntu unu lucsu, trebuie impreunata honvedimea cu arma'ta comuna.

In fine Apponyi combate o asertiune a br. Vay, care disese, ca trunchiulu natiunei unghuresci nu admite o schimbare de sistema in mesur'a pretinsa de opozitiune. Déca acést'a aru fi asiá noi totusi nu ne vomu poté dispensá de indatorirea de a ne spune convingerea nóstra individuale acolo, unde credemu, ca o mare parte a opiniunii publice se afla in raticire. Popórele nu s'aru fi abatutu dela calea raticirei, déca nu s'aru fi afluatu minoritáti, cari au datu peptu cu inpopularitatea si cu suspitiunările spunendu pre fatia convictiunea loru. Sub trunchiulu natiunei trebuie sa intielegemu inse o clasa deosebita de partea productiva a natiunei, care clasa e chiamata a face politica. Majoritatea cea mare a partiei productive are o idea de predilectiune, dara acést'a e o idea forte prosaica, de-si justificata, si adeca idea: cum sa póta trái. Si acést'a casa, care prin solidaritatea intereselor sta in strensa legatura cu tóte paturile poporului are câte odata chiamarea a pune in cumpena puterniculu seu veto si adeca atunci cându vede, ca adeverat'a idea de predilec-

turi, fia aceste vailei Tesalie séu acele ale Oltului si ale Prutului,

Amu infatiosiatu pâna aici rolulu istoricu a positiunii si configurárei geografice a tieriloru locuite de románi. Este inse de observatu ca insemnatarea istorica a unei positiuni séu configurári geografice se schimba dupa tempuri si imprejurári. Astufeliu, dupa cum amu aratatu o dejá, Carpatii au fostu in unu tempu scaparea nationalitátei nóstre, in unu altulu piedec'a unirei nóstre politice; tiermulu Márei Negre si gurele Dunarei au adusu in óre care tempuri influentia civilizatiunii Greciei antice la popórele ce locuieu in tierile nóstre; in tempuri mai nóue ele au servitu a scapá nationalitatea nóstra din necesitatea in care s'au veditu natiunile eurépene de a nu lasá acésta insemnata positiune in mânilor unei puteri mari ci mai bine a creá unu statu neutru si asiá mai departe.

Relatiunea dintre pamentu si poporu este cum amu spusu constanta si istori'a trebuie sa tiena séma de ea in tóte tempurile. Geografi'a in intielesulu luatú aici este parte integrála a istoriei, si nu se potu espune tóte inriuririle si totu rolulu ce l'au avutu pamentulu asupr'a vietiei unni popóru decâtu potrivit cu espunerea acestei vietii insasi. Este inse necesar a atrage luarea aminte in modu generalu asupr'a acestui mare faptu, pré adese trecutu cu vederea, si a se aratá liniamentele generale ale acélei inriuriri. „Couv. lit.“ A. D. Xenopolu.

tiune a trunchiului se sacrifice pasiunilor private.

In urma oratorului asigura pre ministrul de finante, ca bilantiul pre 1876 nu va corespunde cifrelor preliminate.

In sedinta de Luni a desfasuratu pre urma ministrul de finante Széll motivele bugetului, cari sunt cunoscute din casa de josu.

In sedinta de Marti s'a inceputu desbaterea cu Szögyény, care spriginesce bugetulu. Densulu recunoște, ca spele militare apasa cá unu munte pre umerii popórelor europene, prin urmare o reducere a fortielor militare e de lipsa, dara Ungaria nu e chemata a luá initiativá la desarmare. Cu tóte aceste institutiunea honvediloru nu se póte desfiintá.

Contele Cziráky intr'unu lungu discursu respinge bugetulu fiindu ca impune popóru sarce nesuportabile, iera comite supra Ghürky arata unu servilismu bizantin dicádu ca unu guvern nu mai cu Tisa in frunte e posibilu.

Maythényi constatádu trist'a icón'a ce ni-o infatisieza starile actuali dice, ca noi ne aflámu inaintea unor trebuinte momentane cari trebuiesc acoperite. Pentru a judeca ca fi-va tier'a in stare sa póte sarcinele aceste grele séu nu, se recere unu spiritu profeticu, noi in se trebuie sa intimpinám greutatile neincungurabile cu barbatia. Ce aru face opozitiunea cându s'aru respinge bugetulu in fapta?

Oratorulu se arata in decursulu pledarei sele pentru bugetu de unu aderent constantu alu autonomiei municipale.

Contele Széchen, unu politicu cu talentu si desteru, constata, ca positiunea celoru ce nu sunt de o parere cu guvernulu asuprá politicei financiale e in óre-care privintia fórtre grea. In sedinta trecuta unulu dintre oratori caracterisá in termini viui tendinta acelu minoritati, cari fatia de unitatea partidei guvernamentale credu ca potu esecuta pareri diverginti, ier' bar. Wenkheim face pre toti acei responsabili, cari n'au datu pareri lor divergente o expresiune prin votulu lor. Altu oratoru dise, ca minoritatea aru privi victoriá sea de o calamitate.

Oratorulu acest'a este indreptatitu, a-si exprime parerea sea, dara nu póte fi interpretorulu convictiunei interne a altor'a.

Ce privesece intrebarea responsabilitatii, corporatiunile parlamentare nu sunt in asemenea mesura responsabile pentru erorile lor, guvernulu cá conducetóru e in mesura mai mare responsabilu, cu deosebire pre unu terenu unde numai conducetóru, ier' nu si cei ce urméza standardulu potu sa aibe cunoscintie mai speciale a lucrurilor.

Relativu la cestiunea drumurilor ferate responsabilitatea cade aici pe guvern, pentruca esperientia ne invétia, ca nu este unu experimentu mai periculosu pentru parlamentarismu, decâtu discussiunea asuprá concesiuniloru drumurilor ferate.

Bugetulu nu-lu póte primí fiindu ca e prea sangiuicu. Noi adaugemu la amagirele din anii trecuti o amagire nóua. Déca bugetulu se respinge, guvernulu se ajuta cu indemnitatea.

Greutatea principale e, ca guvernulu se lupta intr'unulu si acela si tempu cu cris'a financiale si nationalu economica, tóta Europ'a se afla intr'o crisa nationalu economica si nesuinitie guvernulu de a urca contributiunile directe séu indirecte séu au fostu zadarnice séu au intempinat mari greutáti. Engliter'a si Franci'a trecu prin crisele aceste, dara Germani'a, cu tóte miliardele, nu, cu atátu

mai putienu noi. Guvernulu incepe oper'a sanarei intr'unu tempu neoportunu. In fine respinge bugetulu.

Tisa combate pre oratorii opozitionali de a rendulu si stigmatiseza tendintiele lor de absolutice si revolutionarie.

In fine recomanda bugetulu.

Discursulu

deputatul S. Borlea rostitu in camera deputatilor Ungariei, in sedinta de Marti 7 Dec. la desbaterea asuprá introducendei nóue dári dupa venitu.

Onorabile Camera! Cu ocaziunea desbaterei generale asuprá bugetului eu comunicasemu parerea mea si cu privire la acésta specie de dare nóua. Amu spusu atunci'a, ca eu nu primescu introducerea acestei dári, cáci dupa parerea mea nici dările de pâna aci nu e in stare popóru sa le supóte, si prin urmare cu atátu mai putienu va fi in stare sa supóte darea nóua, de care se lucra sa se introduca acum'a. Acésta asertiune m'amu nisuitu atunci sa o documentezu si cu date; de acea acum voiu vorbi fórtre scurtu, cáci nu vréu sa mai repetiescu cele ce dejá amu spusu atunci.

Prin vorbirea mea de acum intentiunedi numai un'a, si acea este, sa ceru cá sa mi se esplice, si speru ca mi se va esplicá din vr'o parte o enigma, unu fenomenu séu rebusu séu cum s'aru mai puté nú pre unguiria ceea ce eu — de-si amu cugetatu multu asuprá lucrului, nu potu se pricepu, si precum sciu multi sunt in intréga tier'a de aci'a, cari cá si miné astépta deslegarea acelei'a. Iera in ce se cuprinde enigm'a: De-si nu póte sa o traga cine-va la indoiel'a acea ca la 1867 cându se plamadí dualismulu némtio-magiaru, dările erau cu multu mai mici si mai putiene decâtu astadi si anume atátu cele directe, cátu si cele indirecte, de-si nu póte sa traga cine-va la indoiela acea ca inainte de 1867 n'a fostu tier'a incarcatu cu datorie asiá de enormi, cá si astadi; si in urma de-si nu póte sa traga cine-va la indoiela nici acea, ca inainte de 1867 popóru si tier'a ni au fostu mai avute decâtu astadi; totusi binevoiti a vi aduce aminte; — cáci nu e asiá de multu — ca dela 1860—1867 tóte foile fara deosebire, magiari si germane, guvernamentali si opusetiunali, de opotriva se tanguiau ne intreruptu asuprá acelei impregiurári, ca este cu neputintia sa se supóte dările de pre atunci si ca de nu se voru sterge unele dári indirecte, atunci popóru si tier'a trebuie sa se ruinedie. Si acestea le bucinau foile pre tóta diu'a pâna la 1867. Iera dela 1867 — de-si din anu in anu s'au urcatu unele dári si de-si nu se sterse nici o dare indirecta, ba inca se urcara si aceste si preste totu se iscodira inca si dári nóue, prin cari tóte se ingreuná sorte popóru si tier'a se incarcá din anu in anu cu datorie ne mai audite — totusi minunea minuniloru, dupa plamadirea dualismulu de odata amutira tóte acele voci de mai nainte si nu mai bucinara ca popóru nu e in stare sa platésca si ca e la marginea desperarei! E dreptu ca mai suntu dóue trei foitie, cari si acum releva aceasi; dar majoritatea diuareloru celoru mai mari tacu cá píticu. Ba nu numai ca tacu dar in aceste bucina in lume, ca popóru nu numai ca e in stare a platí dările de astadi, ci póte sa supóte si dári mai mari.

Sciindu inse eu ca din dnii redactori de pre la 1860 mai suntu si astadi redactori, ba unii din ei suntu chiaru si membrii ai acestei Camere, asteptu deci deslegarea acestei enigme mai alesu prin dniele lor. Speru ca mi-voru implini cererea, dupa ce multi suntu cei ce astépta deslegarea acestei

enigme si li voru fi multiamitori pentru ea.

In cátu de tare inse a seracitu tier'a, apoi ast'a o scimu si sentimu cu totii; de aceea nu voiu se me apuca a documentá din nou, dara — la cele ce disesemu cu ocaziunea desbaterei generale asuprá bugetului, trebuie se mai adangu acum unele amenunte ce se intempara de curendu. Se intempara adeca in dilele trecute ca in comun'a Chesinti din cotulu Temisiului se dusera in deplinire in un'a si aceasi di — 6 esecutiuni, iera in comun'a Jebelu din acelasi cotu — 10! Si liberalii esecutori e dreptu ca esecutara dela bietulu popóru ceea ce au aflu, cáte unu purcelasiu, cáte o capra si alte menuntisiuri, cáci lucruri mai mari nu mai aflara; dara pretiulu acestor'a a fostu pré putienu chiaru si pentru diurnele esecutoriului! Astufeliu bietii de esecutati nu numai ca si-perdura cele ce li se esecutara fara dn a li se sterge ce-va din contributiunea restante, dara inca li se mai adause la restanti'a fosta si spele esecutiunei ce nu se potura scóte din cele ce li se vendura cu tob'a? — Apropos! Audisemu dicendu-se din partea guvernulu, ca de aici inainte va fi mai usioru a platí si a incassá darea, cáci se va introduce o reforma in privintia incassarei dându-se adeca incassarea dáriloru in mânilé municipieloru. Eu inse nu asteptu nici unu resultatu dela acésta reforma, cáci déca esecutori de astadi cu rigurositate lor draconica nu fura in stare se ineassedie dările, — atunci de buna séma nu voru fi mai in stare municipale, cari la totu casulu voru fi mai consciintiose si mai patriotice; in urma apoi o spunu, ca déca n'au fostu in stare esecutori, se incasedie restantiele, — etunci nu va fi uimene in stare, chiaru de s'aru tramite comisiunei tocmai din ministeriulu de finantie. Si enmca nime nu va fi in stare se incasedie restantintiele, trebuie sa so precépa de acolo, cáci nu mai e de unde, si ce sa se esecute; iera apoi mare adeveru e in vorb'a cea betrána: „unde nu-i nemica, nu cautá!“

Voiu se reflectu inca la un'a si anume dlui report. Marsovsky. D-sea 'si incepú cuventarea cu o intrebare fórtre seriósa, dise adeca ca acu nu póte fi nici vorba despre aceea, ca primesce-se óre ori nu — proiectulu de lege pentru introducerea acestei dári nóue, de óre ce acestu proiectu trebuie sa se consieere de primitu dejá de atunci inca, de cându se votá bugetulu; ci acu póte fi vorb'a numai despre aceea, ca vetédia-se acésta dare nóua cu sufletu usiuratu séu ingreuiatu?! In privintia, ca acestu proiectu se va votá, si eu 'i dau dreptu dara nu din argumentulu ce aduse d-sea, ci din altele, si anume se va votá, de aceea, cáci in clubulu partidei liberali s'a hotatarito sa se intemple acésta si de aceea nu este nici o indoiála, ca se va votá acestu proiectu, dupa-ce asuprá trebiloru tierai nu se hotaresce in camera, ci ir clubulu partidei guveruului. Iera cu privire la intrebarea d-sele, ca vorb'a este numai óre votédia-se acésta dare nóua cu sufletu usiuratu séu ingreunatu? — reflectu ca aru fi fostu cu multu mai bine si mai potrivit sa se fia pusu intrebarea, ca votédia-se óre cu pung'a usiore séu de totu góla? —

Eu inse pre basea argumenteloru ce adusei contr'a acestui proiectu cu ocaziunea desbaterei generale asuprá bugetului si pre basea celoru ce mai spusei si acum, dechiaru ca nu primescu proiectulu de sub intrebare de base a desbaterei speciale. —

Burs'a de Vien'a.

Din 12/24 Decembre 1875.

Metalicele 5%	6 30
Imprumutulu nationa 5% (argintu)	73 80
Imprumutulu de statu din 1860...	111 90
Actiuni de banca	920 —
Actiuni de creditu	200 50
London	113 25
Obligatiuni de desdaunare Unguresci	79 50
„ „ „ Temisiorene	79 50
„ „ „ Ardelenesci	79 20
„ „ „ Croato-slavone	83 50
Argintu	105 75
Galbinu	5 33
Napoleonu d'auru (poli)	9 08 1/2

Nr. 298—1875.

Concursu.

Neinfatiosindu-se la primul terminu nici unu competentu, pentru acea: conformu bugetului de pre anulu 1875/6 statoritu din partea adunarei generale a Asociatiunei transilvane, tiente la Reghinulu sasescu in 29—30 Augustu a. c. sub Nr. prot. XXXVI se publica prin acésta de nou concursu:

pentru 2 stipendie de cáte 60 fl. v. a. pentru doi elevi dela vre-o scóla de agricultura din patria cu terminulu pâna in 30 Decembre n. 1875.

Reflectantii la numitele stipendie au a-si tramite incóce concursele lor pâna la terminulu indegitatu, proviedute cu atestate de botezu si de paupertate, cu testimonie despre absolvirea celu putienu a scólei elementare, precum si unu documentu despre acea, ca sciu portá in genere economi'a, dupa cum este ea indatinata in tier'a nóstra. —

Se recere, cá concurentii respectivi se fia ajunsu alu 16 annu alu etatei. —

Din sedinta ordinaria a comitetulu Asociatiunei transilvane, tiente la Sabinu in 7 Decembre 1875.

Iacobu Bolog'a,
presiedinte.

Dr. D. P. Barciannu,
secret. II-lea.

(3—3)

Concursu.

Pentru ocuparea statiunei invetivoresci vacante in parochi'a Mad'a protopresbiteratu II alu Geoagiului, se escrie concursu pâna la finea lunei Decembre a. c. salariulu este 150 fl. v. a. 12 ferdele bucate cuartiru liberu si lemne.

Doritorii de a ocupá acésta statiune voru asterne petitiunile lor instruite conformu statutulu organicu pana la terminulu prefiptu, la oficiulu protopresbiteralu.

Secarembu 28 Novembre 1875.

Sabinu P'iso,
protopr.

(2—3)

Nr. 462—1875.

Concursu.

Pentru ocuparea vacantei parochii de clas'a a III Siulumbergu, protopresbiteratu Noerichiu Cincu mare, in urma parintescei incaviintiári consistoriale Nr. 2947 a. c. se escrie prin acésta concursu cu terminulu pâna 8 Ianuariu 1876.

Emolumentele suntu:

1. Portiunea canonica de 10 jugere pamentu aratoriu si de fenatiu.

2. Dela 140 familii romani si neorustici cáte o ferdela de cucuruzu sfarmitu.

3. Dela atátea familii venitele stolaru staverite de sinodulu protopresbiteralu, care tóte impreuna dau sum'a de 400 fl. v. a.

Doritorii de a ocupá acésta parochia, voru avé a-si asterne petitiunile instruite amesuratu statutulu organicu la subscrisulu pâna la terminulu indicatu. —

Noerichiu in 8 Decembre 1875.

In contielegere cu comitetulu parochialu.

Oficiulu p'escu gr.'or. Noerichiu C. mare.

G. Maieru,
adm. p'escu.

(2—3)